

Sygn. akt II CSK 763/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 stycznia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Henryk Pietrkowski (przewodniczący)

SSN Monika Koba

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa (...) Bank (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W.
przeciwko M. W.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 24 stycznia 2019 r.,
skargi kasacyjnej pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 23 lutego 2017 r., sygn. akt I ACa (...),

1) Uchyła zaskarżony wyrok Sądu Apelacyjnego w (...) w punkcie 1. i zmienia wyrok Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 4 lutego 2016 r. (sygn. akt I C (...)) w punkcie 2. w ten sposób, że zasądza od pozwanej na rzecz powódki kwotę 121 956,96 zł (sto dwadzieścia jeden tysięcy dziewięćset pięćdziesiąt sześć i 96/100) zł z odsetkami umownymi w wysokości czterokrotności stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego od kwoty 108 443,91 zł (sto osiem tysięcy czterysta czterdzieści trzy i 91/100) zł od dnia 25 lipca 2015 r. do dnia zapłaty, z tym

zastrzeżeniem, że od dnia 1 stycznia 2016 r. odsetki umowne nie mogą przekraczać odsetek maksymalnych tj. wysokości dwukrotności odsetek ustawowych, oddalając dalej idące powództwo i apelację powódki,

2) oddała skargę kasacyjną w pozostałym zakresie,

3) zasądza od pozwanej na rzecz powódki kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) zł tytułem kosztów postępowania kasacyjnego,

4) przyznaje adw. S. B. od Skarbu Państwa (Sądu Apelacyjnego w (...)) kwotę 2 700 (dwa tysiące siedemset) zł powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług należną od czynności tego rodzaju tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej pozwanej w postępowaniu kasacyjnym.

UZASADNIENIE

Powódka - (...) Bank (...) Spółka Akcyjna w W. wystąpiła w postępowaniu nakazowym z powództwem przeciwko pozwanej M. W. o zasądzenie kwoty 121 956,96 zł z odsetkami umownymi w wysokości czterokrotności stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego od dnia 25 lipca 2015 r. od kwoty 108 443,91 zł do dnia zapłaty i kosztami procesu. Sąd Okręgowy w Ł. wydał w dniu 27 sierpnia 2015 r. nakaz zapłaty uwzględniający to żądanie. Na skutek zarzutów pozwanej, która domagała się rozłożenia zasądzonej należności na raty, wyrokiem z dnia 4 lutego 2016 r. Sąd Okręgowy uchylił swój nakaz zapłaty w całości i zasądził od pozwanej na rzecz powódki niekwestionowaną kwotę 121 956,96 zł z odsetkami umownymi w wysokości czterokrotności stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego z tym zastrzeżeniem, że od dnia 1 stycznia 2016 r. odsetki umowne nie mogą przekraczać odsetek maksymalnych, to jest wysokości dwukrotności odsetek ustawowych w zakresie kwoty 108 443,91 zł od dnia 25 lipca 2015 r. do dnia 4 lutego 2016 r. i rozłożył zasądzoną kwotę na 89 miesięcznych rat w zróżnicowanej wysokości (od 500 zł do 1956,96 zł) płatnych do dnia 10-go każdego miesiąca począwszy od 10 marca 2016 r., z umownymi odsetkami

w wysokości czterokrotności stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego, nie wyższymi jednak od odsetek maksymalnych, i kosztami procesu oraz z zastrzeżeniem, że niespłacenie w terminie trzech kolejnych rat spowoduje, iż cała pozostała do zapłaty należność stanie się natychmiast wymagalna. Sąd orzekł również o rygorze natychmiastowej wykonalności i kosztach procesu.

Według jego ustaleń pozwana w 2007 r. zaciągnęła u powódki kredyt odnawialny ewidencjonowany na rachunku bankowym, którego nie spłacała terminowo. Stało się to przyczyną wypowiedzenia tej umowy przez powódkę i postawienia wierzytelności w wysokości 108 443,91 zł powiększonej o odsetki, prowizje i opłaty - w stan natychmiastowej wykonalności. W dniu 28 lipca 2015 r. powódka wystawiła wyciąg z ksiąg bankowych stwierdzający, że na dzień 25 lipca 2015 r. kwota wymagalnego zobowiązania pozwanej wyniosła 121 956,96 zł, w tym należność główna w wysokości 108.443,91 zł, odsetki w kwocie 13.498,05 zł naliczone do dnia 24 lipca 2015 r. według stopy procentowej 10% w stosunku rocznym i koszty w wysokości 15 zł. Pozwana nie uregulowała długu.

W przeszłości pozwana prowadziła dobrze prosperującą działalność gospodarczą w zakresie kosmetyki i sprzedaży sprowadzanych z zagranicy samochodów. Wówczas zaciągnęła kilka kredytów, kupiła mieszkanie. Spłaciła w całości tylko jeden kredyt. W 2013 r. pozwana osiągnęła przychód w wysokości 85.894,49 zł, rok później już tylko w wysokości 25.547,90 zł. Obecnie zawiesiła swoją działalność, mieszka z rodzicami i jest zatrudniona na ½ etatu w zakładzie instalacji sanitarnych i c.o. swojego ojca jako kosmetyczka, z wynagrodzeniem 676 zł netto. Z wynajmu lokalu mieszkalnego uzyskuje dalsze 1200 zł miesięcznie, które przeznacza na spłatę rat kredytu hipotecznego i opłatę podatku. Pomagają jej rodzice. Okoliczności faktyczne uzasadniały, zdaniem Sądu pierwszej instancji, zastosowanie art. 320 k.p.c. i uwzględnienie wniosku pozwanej o rozłożenie jej zobowiązania na raty, a wprowadzone do treści orzeczenia zastrzeżenie co do górnej granicy odsetek umownych było skutkiem zmian ustawodawczych.

Wyrok Sądu Okręgowego zaskarżyły apelacjami obydwie strony. Sąd Apelacyjny uwzględnił jedynie apelację powódki i - orzeczeniem z dnia 23 lutego 2017 r. - zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji w ten sposób, że utrzymał w mocy

nakaz zapłaty wydany przez Sąd Okręgowy w Ł. w postępowaniu nakazowym w dniu 27 sierpnia 2015 r. oraz orzekł o kosztach postępowania. Sąd odwoławczy uznał, że okoliczności powołane i wykazane przez pozwaną nie miały charakteru szczególnego w rozumieniu art. 320 k.c. Pozwana po zaciągnięciu kredytu nie doświadczyła nadzwyczajnych problemów, nie utraciła zdolności zarobkowych, czy majątku, nie pogorszył się też istotnie jej stan zdrowia. Sąd Apelacyjny zwrócił jednocześnie uwagę, że pozwana jest właścicielką nieruchomości lokalowej, co umożliwia jej zaspokojenie wierzyciela.

Apelację pozwanej, która domagała się rozłożenia jej świadczenia na mniejsze raty (wszystkie po 500 zł miesięcznie) Sąd Apelacyjny oddalił, zwracając uwagę, że proponowana zmiana orzeczenia wydłużyłoby trzykrotnie okres spłaty przyjęty przez Sąd Okręgowy.

W skardze kasacyjnej, opartej na obydwu podstawach z art. 398³ § 1 k.p.c., pozwana zarzuciła naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy i obejmowało uchybienie art. 320 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 378 § 1 k.p.c. oraz art. 102 k.p.c. Podniosła także zarzut naruszenia prawa materialnego przez niezastosowanie art. 5 k.c. oraz art. 481 § 2 - 2² k.c.

We wnioskach domagała się uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w (...). Wniosła też o zasądzenie od powódki na jej rzecz kosztów postępowania wywołanego skargą kasacyjną oraz o zasądzenie na rzecz swego pełnomocnika z urzędu kosztów udzielonej a nieopłaconej pomocy prawnej.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwanej powódka wniosła o oddalenie tej skargi w całości oraz o zasądzenie kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Podstawą procesową skargi kasacyjnej skarżąca objęła nieuwzględnienie przez Sąd odwoławczy podstaw do rozłożenia zasądzzonego świadczenia na raty, do czego doszło jej zdaniem w wyniku zastosowania pozaustawowego kryterium „nadzwyczajnych problemów”, zamiast przewidzianego w art. 320 k.p.c. kryterium „szczególnie uzasadnionych wypadków”, które spełniła.

Zarzut ten nie jest uzasadniony - z treści uzasadnienia wynika, że Sąd Apelacyjny poddał wniosek o rozłożenie świadczenia na raty ocenie pod kątem wykazania przez pozwaną, że jej sytuacja życiowa i majątkowa wypełnia przesłanki szczególnie uzasadnionego wypadku, konkretyzując jedynie to pojęcie przykładowym przedstawieniem okoliczności, które można uznać za wystarczająco uzasadnione. Zaliczył do nich nadzwyczajne problemy, co odpowiada powszechnemu rozumieniu wypadków szczególnie uzasadnionych, usprawiedliwiających przyznanie dłużnikowi preferencyjnych warunków spłaty długu (prolongata terminu, spłata w ratach z umniejszonym obciążeniem odsetkowym), udzielanych przez sąd kosztem wierzyciela. Ustalone fakty nie wskazują jednak, aby pozwaną dotknęły tego rodzaju niespodziewane, dotkliwe i szczególne kłopoty. Ze stanu faktycznego wynika jedynie, że działalność gospodarcza pozwanej z czasem okazała się mniej rentowna i ostatecznie pozwana ją zawiesiła, wynajęła zakupione przez siebie mieszkanie i zatrudniła się zaledwie na 1/2 etatu w zakładzie instalacyjnym swego ojca, w charakterze kosmetyczki. Może też liczyć na pomoc rodziców. Taki ciąg zdarzeń nie ma w sobie żadnego elementu szczególnego, ani uzasadniającego nadzwyczajne traktowanie pozwanej. Słusznie więc Sąd Apelacyjny nie dopatrywał się podstaw do zastosowania art. 320 k.p.c.

Okoliczności te nie uzasadniały także przypisania powódce nadużycia jej prawa przez dochodzenie od pozwanej jednorazowej spłaty znacznie przeterminowanego zadłużenia kredytowego. Przesłanki zastosowania art. 5 k.c. i art. 320 k.p.c. są zbliżone, jakkolwiek podlegają ocenie niejako z przeciwnych stron - badanie przesłanek zastosowania art. 5 k.c. następuje od strony powoda, natomiast ocena, czy istnieją podstawy do rozłożenia świadczenia na raty ogniskuje się na sytuacji pozwanego. Niemniej w obydwu wypadkach ocenie podlegają często te same okoliczności, istotne przy badaniu „sprawiedliwościowego” - społecznego i etycznego aspektu dochodzenia roszczenia. W rozpatrywanej sprawie ustalone fakty nie uprawniają do oceny, że uwzględnienie powództwa narusza jakiegokolwiek zasady współżycia społecznego (których ewentualnego charakteru pozwana nawet nie sprecyzowała).

Nie może być też skuteczny zarzut naruszenia art. 102 k.p.c., ponieważ prawidłowość orzeczenia o kosztach postępowania nie mieści się

w zakresie badanym odrębnie w skardze kasacyjnej, gdyż podlega kontroli w poziomym postępowaniu zażaleniowym, przewidzianym w art. 394² k.p.c.

Spośród zarzutów podniesionych przez pozwaną uzasadniony okazał się tylko jeden - dotyczący niezamieszczenia przez Sąd Apelacyjny w wydanym wyroku zastrzeżenia ograniczającego od dnia 1 stycznia 2016 r. odsetki umowne za opóźnienie, ustalone zgodnie z art. 481 § 2 zd. 2 k.c., do wysokości odsetek maksymalnych przewidzianych w art. 481 § 2-2² k.c. Dlatego też konieczne było uchylenie zaskarżonego wyroku i wydanie orzeczenia reformatoryjnego w tym zakresie na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c.

Orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego wynika z postanowień art. 398²¹ w zw. z art. 391 § 1, art. 98 § 1 i 3 i art. 99 k.p.c. a wysokość zasądzonej kwoty uzasadnia § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jedn. tekst Dz.U. z 2018 r., poz. 265).

Koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym wynikają natomiast z § 2, § 8 pkt 6 i § 16 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (jedn. tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 18).

jw